

2021-09-23
S2019/02213
S2021/06595

Socialdepartementet

Enligt sändlista
se sidan 13

Strategi för systematisk uppföljning av funktionshinderspolitiken under 2021–2031

Regeringens beslut

Regeringen beslutar om en strategi för systematisk uppföljning av funktionshinderspolitiken under 2021–2031. Strategin innebär att uppföljningen av funktionshinderspolitiken ska genomföras av ett antal angivna myndigheter och att Myndigheten för delaktighet ska ge dessa myndigheter stöd i uppföljningsarbetet. Syftet med strategin är att följa upp funktionshinderspolitiken utifrån det nationella målet.

Med utgångspunkt från detta beslutar regeringen att ge de myndigheter som anges i detta beslut i uppdrag att följa upp funktionshinderspolitiken 2021–2031 utifrån det nationella målet för funktionshinderspolitiken (prop. 2016/17:188, bet. 2017/18:SoU5, rskr. 2017/18:86). Resultatet av uppföljningen ska årligen lämnas till Regeringskansliet i respektive myndighets årsredovisning.

Som riktlinje vid uppföljningen bör gälla att en redogörelse lämnas för hur de fyra områdena för genomförande av funktionshinderspolitiken har beaktats i myndighetens arbete, där det är tillämpligt, med att genomföra funktionshinderspolitiken. Detta gäller då principen om universell utformning, befintliga brister i tillgängligheten, individuella stöd och lösningar för individens självständighet samt att förebygga och motverka diskriminering (prop. 2016/17:188, sid 27). En redogörelse ska vidare lämnas för vilka åtgärder som har vidtagits med anledning av att det nationella målet ska bidra till ökad jämställdhet och till att

barnrättsperspektivet ska beaktas¹. Myndigheten för delaktighet (MFD) ska ge stöd och vägledning till myndigheterna dels vid deras uppföljning, dels vid deras genomförande av det nationella målet.

Myndigheternas redovisningar ska ligga till grund bland annat för regeringens redovisning i budgetpropositionen av utvecklingen mot det nationella målet för funktionshinderspolitiken.

Under 2021 får de myndigheter som omfattas av detta beslut använda 300 000 kronor vardera för att utveckla sin kompetens och sina uppföljningssystem så att uppföljningen kan ske i enlighet med uppdraget i detta beslut. MFD har till uppgift att ge stöd i detta arbete. Kostnaderna som sammantaget beräknas till 8 400 000 kronor under 2021 ska belasta utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg, anslaget 4:2 Vissa statsbidrag inom funktionshindersområdet, anslagspost 6 Försöksverksamheter m.m. Medlen utbetalas av Kammarkollegiet under 2021 till myndigheterna engångsvis efter rekvisition. Rekvisitionen ska ske senast den 1 december 2021. Ej använda medel ska återbetalas till Kammarkollegiet senast den 21 mars 2022. Vid samma tidpunkt ska en ekonomisk redovisning av hur medlen har använts lämnas till Kammarkollegiet. Rekvisition, återbetalning och redovisning ska hänvisa till regleringsbrevet för budgetåret 2021 avseende anslaget 4:2 Vissa statsbidrag inom funktionshindersområdet, anslagsposten 6 Försöksverksamheter m.m.

Bakgrund

En funktionshinderspolitik som utgår från mänskliga rättigheter

Regeringens funktionshinderspolitik utgår från Sveriges internationella åtaganden om mänskliga rättigheter. Funktionshinderspolitiken är en del i arbetet för ett mer jämlikt samhälle där människors olika bakgrund eller förutsättningar inte ska avgöra möjligheten till delaktighet i samhället. Åtgärder som syftar till att förebygga och motverka diskriminering är grundläggande om människors lika värde ska respekteras. Att förebygga uppkomsten av all form av diskriminering är därför en viktig del i arbetet för jämlikhet och delaktighet.

¹ Nationellt mål och inriktning för funktionshinderspolitiken (prop. 2016/17:188, sid. 25)

Jämställdhet är en viktig del av funktionshinderspolitiken och framgår tydligt av det nationella målet för funktionshinderspolitiken. Att utjämna skillnader mellan flickor och pojkar samt kvinnor och män med funktionsnedsättning är prioriterat. Det är viktigt att tydliggöra barnets rättigheter i alla åtgärder som rör barn med funktionsnedsättning. Barn är rättighetsbärare enligt FN:s konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen) och deras bästa ska i första hand beaktas vid alla åtgärder som rör dem. I det nationella målet för funktionshinderspolitiken tydliggörs att barnets rättigheter är en viktig del av funktionshinderspolitiken.

Människors individuella förutsättningar och behov är också en grundläggande utgångspunkt i arbetet med socialt hållbar utveckling. De mål som har beslutats inom ramen för FN:s globala mål för hållbar utveckling, Agenda 2030, vilka bl.a. syftar till att förverkliga mänskliga rättigheter för alla, utgör en viktig del i arbetet (prop. 2016/17:188).

En ny strategi för funktionshinderspolitiken som betonar systematisk uppföljning och varje samhällssectors ansvar

Regeringens nya strategi för funktionshinderspolitiken lägger tyngdpunkten på uppföljning av det nationella målet för funktionshinderspolitiken. Strategin betonar den sektorsvisa styrningen av myndigheterna som grund för funktionshinderspolitikens genomförande som utgår från den s.k. ansvars- och finansieringsprincipen. Varje sektor i samhället har ansvar för att funktionshinderspolitiken genomförs (prop. 1999/2000:79).

Genom beslutet om Nationellt mål för funktionshinderspolitiken 2017 (prop. 2016/17:188, bet. 2017/18:SoU5, rskr. 2017/18:86) togs det första steget mot en mer effektiv, systematisk och långsiktigt hållbar funktionshinderspolitik. Regeringen tar med detta beslut om en ny strategi för funktionshinderspolitiken nästa steg i detta arbete.

Regeringens strategi innebär inledningen på ett arbete med att förstärka uppföljningen av funktionshinderspolitiken. Regeringen gör bedömningen att det finns behov av att kunna följa utvecklingen mot det nationella målet för funktionshinderspolitiken på ett mer systematiskt sätt. Ett säkrare underlag genom förbättrad uppföljning behövs, bland annat för att kunna vidta ändamålsenliga åtgärder, eller inför framtagning av handlingsplaner på olika nivåer inom funktionshindersområdet.

Detta ligger också i linje med Artikel 31 i FN-konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning (konventionen) om Insamling av statistik och information. Konventionsstaterna åtar sig att insamla ändamålsenlig information däribland statistik och forskningsprogram som gör det möjligt att utforma och genomföra riktlinjer som ger verkan åt denna konvention.

Regeringen anser att det behöver vidtas åtgärder för att öka takten i arbetet med att implementera FN-konventionen och det nationella målet för funktionshinderspolitiken. En grundläggande del i detta arbete är ett styr- och uppföljningssystem som är långsiktigt och stabilt och som innebär att funktionshindersperspektivet bättre kan integreras i verksamheter inom olika samhällsområden (prop. 2016/17:188, sid. 33). Regeringen ser bland annat mot bakgrund av behovet av ökad långsiktighet att perioden för regeringens strategi för uppföljning av funktionshinderspolitiken behöver vara längre än den förra, som omfattade perioden 2011-2016. Regeringen gör vidare bedömningen att en ny nationell handlingsplan för funktionshinderspolitiken som grundar sig på bland annat resultat från förstärkt uppföljning bör kunna beslutas vid strategiperiodens mitt, dvs. 2026.

En väsentlig del i genomförandet av det nationella målet för funktionshinderspolitiken är att i enlighet med konventionen nära samråda med och aktivt involvera personer med funktionsnedsättning, däribland barn med funktionsnedsättning, genom de organisationer som företräder dem.

MFD får en central roll, genom att erbjuda stöd och vägledning till myndigheter men även till kommuner och regioner i deras arbete med att genomföra och följa upp funktionshinderspolitiken.

Förutsättningarna att rapportera till FN-kommittén om rättigheter för personer med funktionsnedsättning förbättras genom utvecklad uppföljning. Det gäller även den återrapportering av mål som avser Agenda 2030.

Den svenska samhällsmodellen bygger i hög grad på att kommuner och regioner ansvarar för välfärd och för tillgänglighet och delaktighet i lokalsamhället. Därför påverkar kommunernas och regionernas sätt att ta sig an arbetet med genomförandet av funktionshinderspolitiken på ett avgörande sätt om det nationella målet ska uppnås.

Regeringen satsar 23 miljoner kronor per år i tre år för att stimulera genomförandet av funktionshinderspolitiken i den statliga sektorn samt i regioner och kommuner. Detta sker genom stöd till statliga myndigheter och regioner och kommuner bland annat genom kompetensöverföring, utveckling av uppföljningssystem och statistik om funktionshinder samt tillämpningen av principen om Universell utformning. Stödet från MFD och från länsstyrelserna till regioner och kommuner att genomföra sina funktionshinderspolitiska strategier och planer, som pågått under perioden 2018–2020, har förlängts till 2021–2023 genom beslut i regleringsbrev för budgetåret 2021 avseende Myndigheten för delaktighet (S2020/01534, S2020/09593) samt regleringsbrev för budgetåret 2021 avseende länsstyrelserna (Fi2021/02403, Fi2021/02502).

EU-kommissionen antog EU:s nya strategi om rättigheter för personer med funktionsnedsättning den 3 mars 2021. Strategin innehåller förslag som syftar till att förbättra levnadsförhållandena för personer med funktionsnedsättning genom genomförandet av FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning. I arbetet med styrning och uppföljning av funktionshinderspolitiken, kommer processen med EU:s strategi om rättigheter för personer med funktionsnedsättning att följas noggrant.

Gällande regler m.m.

Funktionshinderspolitiken är tvärasektoriell och huvuddelen finansieras av insatser inom andra utgiftsområden än i utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg. Funktionshinderspolitiken omfattar det mål för och den inriktning av funktionshinderspolitiken som anges i propositionen Nationellt mål och inriktning av funktionshinderspolitiken (prop. 2016/17:188, bet. 2017/18:SoU5, rskr. 2017/18:86). Det nationella målet för funktionshinderspolitiken är att, med FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning som utgångspunkt, uppnå jämlikhet i levnadsvillkor och full delaktighet för personer med funktionsnedsättning i ett samhälle med mångfald som grund. Målet ska bidra till ökad jämställdhet och till att barnrättsperspektivet ska beaktas. Genomförandet av det nationella målet för funktionshinderspolitiken ska inriktas mot de fyra områdena och kan omfatta både internt och externt arbete:

- Principen om universell utformning,
- Befintliga brister i tillgängligheten,

- Individuella stöd och lösningar för individens självständighet och,
- Att förebygga och motverka diskriminering.

Syftet är att dessa områden tillsammans ska bidra till ett tillgängligt och jämlikt samhälle för alla människor oavsett funktionsförmåga. Ansvariga aktörer ges på detta sätt vägledning i sin verksamhet för att nå det nationella målet inom funktionshinderspolitiken. Inriktningen av genomförandet av funktionshinderspolitiken är användbar för aktörer på alla nivåer i samhället, nationellt, regionalt och lokalt. Den föreslagna inriktningen ska kunna bidra till operationalisering av det nationella målet för funktionshinderspolitiken på olika nivåer i samhället (för vidare beskrivning av innebörden av de fyra områdena, se sid. 27 ff. prop. 2016/17:188).

Den sektorsvisa styrningen av myndigheterna utgör grunden för funktionshinderspolitikens genomförande och utgår från den s.k. ansvars- och finansieringsprincipen. Principen innebär i huvudsak att varje sektor i samhället har ansvar för att funktionshinderspolitiken genomförs. Det är hela samhällets ansvar att se till att människor inte exkluderas och att alla människors kompetenser tas tillvara². Kostnaderna för att undanröja hinder och skapa tillgänglighet för alla människor ska finansieras inom ramen för ordinarie verksamheter³. I enlighet med preciseringen av principen innebär den att varje sektor ska utforma och bedriva sin verksamhet så att den blir tillgänglig för alla medborgare, inklusive personer med funktionsnedsättning⁴.

Alla statliga myndigheter har ett uttalat ansvar inom funktionshinderspolitiken. Myndigheternas grundläggande ansvar regleras i förordningen (2001:526) om de statliga myndigheternas ansvar för genomförandet av funktionshinderspolitiken. Enligt 1 § i denna förordning ska myndigheterna under regeringen utforma och bedriva sin verksamhet med beaktande av de funktionshinderspolitiska målen. Myndigheterna ska verka för att personer med funktionsnedsättning ges full delaktighet i samhällslivet och jämlikhet i levnadsvillkor. Enligt 2 § i samma förordning, finns det också en skyldighet att göra myndigheternas lokaler, verksamhet och information tillgängliga för personer med funktionsnedsättning genom att bl.a. genomföra inventeringar

² Prop. 2016/17:188, sid. 78

³ Prop. 2018/19:1, Utgiftsområde 9, Prop. 2016/17:1, Utgiftsområde 9, sid. 113

⁴ Prop. 1999/2000:79, sid. 30

och utarbeta handlingsplaner. Myndigheterna ska, när det finns anledning till det, samråda med MFD om hur insatser enligt förordningen ska utformas enligt 3 § i samma förordning.

För att effektivare genomföra funktionshinderspolitiken har vissa myndigheter fått i uppdrag att vara sektorsmyndigheter. Sektorsmyndigheter är följande: Arbetsförmedlingen, Arbetsmiljöverket, Boverket, Försäkringskassan, Post- och telestyrelsen, Riksantikvarieämbetet, Statens skolverk, Socialstyrelsen och Statens kulturråd. Enligt dessa myndigheters instruktioner ska de samordna, stödja och vara pådrivande i förhållande till övriga aktörer inom sektorn. Konsumentverket har också ett särskilt ansvar genom att myndigheten inom sitt verksamhetsområde ska integrera ett funktionshindersperspektiv och utifrån detta stödja och driva på övriga berörda parter.

Närmare om uppdraget

Prioriterade samhällsområden och myndigheter

I betänkandet Styrkraft i funktionshinderspolitiken (SOU 2019:23) föreslås att genomförandet av funktionshinderspolitiken ska styras genom mål inom sju samhällsområden av särskild betydelse för att det nationella målet för funktionshinderspolitiken ska uppnås. Utredningen framhåller att vissa samhällsområden och frågor bör lyftas fram om Sverige ska åstadkomma en ambitions- och tempohöjning i utfall och resultat av politiken. Utredningen menar att de områden den prioriterar, nämligen arbete och försörjning, utbildning och livslångt lärande, transporter, kultur, hälso- och sjukvård samt tandvård, social välfärd och trygghet, bostad, byggd miljö och samhällsplanering, har avgörande betydelse för såväl jämlika levnadsvillkor som för delaktighet i samhällslivet för personer med funktionsnedsättning⁵.

Utöver de samhällsområden som prioriteras av Styretredningen anser regeringen att det finns väsentliga samhällsområden som har betydelse för möjligheterna för personer med funktionsnedsättning att uppnå jämlikhet och delaktighet. Det gäller bl.a. de områden som omfattas av konventionens artiklar om medborgerliga och politiska rättigheter (t.ex. artikel 12 Likhet

⁵ Styrkraft i funktionshinderspolitiken (SOU 2019:23), sid.19.

inför lagen, artikel 13 Tillgång till rättssystemet, artikel 29 Deltagande i det politiska och offentliga livet) samt sådana samhällsområden som omfattas av konventionens artikel 9 Tillgänglighet (information, kommunikation och annan service däribland elektronisk service) , artikel 11 Risksituationer och humanitära nödlägen samt artikel 30 Kulturliv, rekreation, fritidsverksamhet och idrott. De samhällsområden det gäller är således rättsväsende, demokratisk delaktighet, fritid, krisberedskap samt digitalisering. Även dessa samhällsområden har stor betydelse för arbetet med att nå det nationella målet för funktionshinderspolitiken. Flertalet av dessa samhällsområden föreslås av MFD utgöra prioriterade områden, vilket redovisas i myndighetens rapport En funktionshinderspolitik för ett jämlikt och hållbart samhälle – MFD:s förslag på struktur för genomförande, uppföljning och inriktning inom funktionshindersområdet, 2016.

De myndigheter som mot denna bakgrund bör ges i uppdrag att särskilt följa upp det nationella målet för funktionshinderspolitiken i enlighet med inriktningen i detta uppdrag bör vara följande:

Arbete och försörjning

- Arbetsförmedlingen
- Arbetsmiljöverket
- Försäkringskassan

Utbildning och livslångt lärande

- Myndigheten för yrkeshögskolan
- Specialpedagogiska skolmyndigheten
- Statens skolinspektion
- Statens skolverk
- Universitetskanslersämbetet

Transport

- Trafikverket
- Transportstyrelsen

Byggd miljö och samhällsplanering

- Boverket

Digitalisering

- Myndigheten för digital förvaltning
- Post- och telestyrelsen

Offentlig upphandling

- Upphandlingsmyndigheten

Hälsa, folkhälsa och social välfärd

- Folkhälsomyndigheten
- Försäkringskassan
- Inspektionen för vård och omsorg
- Socialstyrelsen

Kultur och fritid

- Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor
- Riksantikvarieämbetet
- Statens kulturråd

Demokratisk delaktighet

- Myndigheten för tillgängliga medier
- Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor

Rättsväsende

- Brottsoffermyndigheten
- Domstolsverket
- Kriminalvården
- Migrationsverket
- Polismyndigheten

Konsumentpolitik

- Konsumentverket

Krisberedskap

- Myndigheten för samhällsskydd och beredskap

Dessa myndigheter får under 2021 använda 8 400 000 kronor (300 000 kronor vardera) för att utveckla sin kompetens och sina uppföljningssystem så att uppföljningen av funktionshinderspolitiken kan ske i enlighet med uppdraget i detta beslut. MFD har till uppgift att ge stöd i detta arbete. Regeringen beräknar kostnaderna till 8 400 000 kronor per år för uppdragets genomförande under perioden 2022–2023. Medlen utbetalas under förutsättning att riksdagen beviljar medel för ändamålet.

Om flera myndigheter anges inom samma samhällsområde bör de, i den utsträckning som det är möjligt och relevant, samråda vid genomförandet av uppdraget.

Inriktningen för uppföljningen

En viktig del i styrningen av funktionshinderspolitiken är att det nationella målet för funktionshinderspolitiken och genomförandet av detta ska följas upp och att resultatet av insatserna ska kunna bedömas. Regeringen gör bedömningen att det finns behov av att kunna följa utvecklingen mot det nationella målet för funktionshinderspolitiken på ett mer systematiskt sätt. Ett säkrare underlag genom förbättrad uppföljning behövs bland annat vid framtagning av handlingsplaner på olika nivåer inom funktionshindersområdet.

Detta innebär att myndigheterna bör redovisa de åtgärder som respektive myndighet vidtagit för att nå det nationella målet för funktionshinderspolitiken. Vidare bör myndigheterna, i den utsträckning det är möjligt, bedöma måluppfyllelsen och redogöra för den i sitt underlag för uppföljning. En utgångspunkt för uppföljningen kan vara att ta fram en nulägesbeskrivning av hur situationen är i förhållande till det nationella målet för funktionshinderspolitiken. Uppföljningen kan bestå av såväl kvantitativ som kvalitativ redovisning. I de fall kvantitativa data inte finns i tillräcklig utsträckning bör måluppfyllelsen kompletteras med eller utgöras av kvalitativ analys, s.k. andra bedömningsgrunder.

Som riktlinje vid uppföljningen bör gälla att en redogörelse lämnas för hur de fyra områdena för genomförande av funktionshinderspolitiken har beaktats i myndighetens arbete, där det är tillämpligt, med att genomföra funktionshinderspolitiken, nämligen principen om universell utformning, befintliga brister i tillgängligheten, individuella stöd och lösningar för

individens självständighet samt att förebygga och motverka diskriminering (prop.2016/17:188, sid 27). En redogörelse ska vidare lämnas för vilka åtgärder som har vidtagits med anledning av att målet ska bidra till ökad jämställdhet och till att barnrättsperspektivet ska beaktas.

En redovisning bör även ske av hur åtgärderna som myndigheten vidtagit med anledning av det nationella målet för funktionshinderspolitiken bidrar till att uppfylla målen i FN:s Agenda 2030. Rapporteringen ska även redovisa de samråd som myndigheterna har haft med funktionshindersorganisationerna och andra berörda aktörer.

Stöd från Myndigheten för delaktighet

MFD har enligt sin instruktion i uppgift att arbeta tvärsektoriellt och främja ett systematiskt och effektivt genomförande av funktionshinderspolitiken på alla nivåer i samhället och följa upp, utvärdera och analysera insatser från statliga myndigheter, kommuner, regioner och andra aktörer i förhållande till de nationella funktionshinderspolitiska målen. MFD har också ett strategiskt råd med generaldirektörer. I regleringsbrevet för 2018 fick MFD i uppdrag att starta ett sådant strategiskt råd. Genom detta kan MFD säkerställa att utvecklingen av funktionshinderspolitiken följs upp och myndigheten kan ge stöd till andra myndigheter i arbetet för att nå det funktionshinderspolitiska målet. MFD är mot denna bakgrund väl lämpat att vid behov ge stöd och rådgivning till myndigheterna vid såväl genomförande som vid uppföljning av det nationella målet.

Samtidigt som de myndigheter som anges i detta beslut får i uppdrag att följa upp funktionshinderspolitiken, får MFD ett särskilt uppdrag att ge stöd till myndigheterna i detta arbete. MFD kommer därmed att kunna ge myndigheterna stöd och vägledning när det gäller hur redovisningen i enlighet med inriktningen för funktionshinderspolitiken ska kunna genomföras. Uppdraget innebär också att MFD årligen ska lämna en samlad rapport till Regeringskansliet (Socialdepartementet), baserad på

myndigheternas årsredovisningar, för samtliga prioriterade samhällsområden.
MFD:s uppdrag ska också omfatta stöd till myndigheterna vid
genomförande av det nationella målet, när dessa behöver det.

På regeringens vägnar

Lena Hallengren

Jenny Wada

Sändlista

Arbetsförmedlingen
Arbetsmiljöverket
Boverket
Brottsoffermyndigheten
Domstolsverket
Folkhälsomyndigheten
Försäkringskassan
Inspektionen för vård och omsorg
Kammarkollegiet
Konsumentverket
Kriminalvården
Migrationsverket
Myndigheten för digital förvaltning
Myndigheten för samhällsskydd och beredskap
Myndigheten för tillgängliga medier
Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor
Myndigheten för yrkeshögskolan
Polismyndigheten
Post- och telestyrelsen
Riksantikvarieämbetet
Socialstyrelsen
Specialpedagogiska skolmyndigheten
Statens kulturråd
Statens skolinspektion
Statens skolverk
Trafikverket
Transportstyrelsen
Universitetskanslersämbetet
Upphandlingsmyndigheten